

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะแรกจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

จากการศึกษาเรื่องจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2482 ถึง พ.ศ.2488 แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การศึกษาจัดให้มีขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคม การศึกษาเป็นรากฐานและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศ การที่ประเทศไทย ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชากร และประเทศไทยให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว จำเป็นต้องมีระบบการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพพอสมควร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามาช้านาน ประวัติและความเป็นมาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งประวัติและความเป็นมาของคณะรัฐศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์และคณะอักษรศาสตร์ ลักษณะของหลักสูตร และวิวัฒนาการของหลักสูตรของทั้ง 4 คณะได้กล่าวโดยละเอียดในบทที่เป็นการสรุปผลการวิจัย ซึ่งมีประเด็นสำคัญดังนี้ คือ

1. ประวัติและความเป็นมาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทยถือกำเนิดมาจาก "สำนักหรือโรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือน" ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2442 เนื่องจากนักเรียนเหล่านี้ต้องฝึกข้าราชการในหน้าที่มหาดเล็กgrayงานก่อนสำเร็จการศึกษา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนมหาดเล็ก" ในปี พ.ศ.2445 เมื่อกิจการโรงเรียนมหาดเล็กเจริญสืบมาเป็นลำดับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่าพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน เพื่อให้เป็น "โรงเรียนวิชาชั้นสูง" หรือ "สถาบันอุดมศึกษา" ซึ่งหลักสูตรเน้นทางด้านการศึกษา เมื่อได้เวลาอันสมควรที่ขยายกิจการทั้งด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการของบ้านเมืองในสาขาวิชาอื่น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษาพร้อมทั้งพระราชทานชื่อว่า "โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2453 ประกอบด้วยหน่วยงาน 8 แผนกใน 5 โรงเรียน ซึ่งตั้งอยู่ 5 วิทยาเขต คือ เวชศึกษา ตั้งอยู่ที่โรงเรียนราชแพทยาลัย, ครุศึกษา ตั้งอยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตกที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, เนติศึกษา ตั้งอยู่ที่โรงเรียนกฎหมายที่เชิงสะพานผ่านพิภพลีลา, รัฐรัฐประศาสนศึกษาแผนกปกครอง ตั้งอยู่ที่โรงเรียนมหาดเล็กเดิม และยันตรศึกษา ตั้งอยู่ที่วังกลางทุ่ง

เมื่อดำเนินการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ มาได้ระยะหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นความร่วมมือในการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ขึ้นเป็น "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เพื่อเป็นพระบรมราชานุสาวรีย์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 เมื่อแรกตั้งประกอบด้วย คณะ 4 คณะ ซึ่งตั้งอยู่ใน 2 วิทยาเขต คือ คณะแพทยศาสตร์ ตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ ตั้งอยู่ที่ตึกบัญชาการ, คณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ตั้งอยู่ที่วังกลางทุ่ง หรือวังใหม่ ปทุมวัน โรงเรียนกฎหมายนั้น กระทรวงศึกษาธิการช่วยดูแล โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์นั้น กระทรวงธรรมการรับไปดำเนินการ ในระยะแรกจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตร เมื่อคณะแพทยศาสตร์ได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิรีอ็อคกีเฟลเลอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงสามารถประสาทปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตได้เป็นคณะแรกของประเทศ หลังจากปรับปรุงการเรียนการสอนจนสามารถขยายหลักสูตรถึงขั้นปริญญาตรีได้ครบทั้ง 4 คณะ คือ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ภารกิจของมหาวิทยาลัยมิได้คงอยู่กับที่ มีการเปิดสาขาต่าง ๆ ที่เป็นที่ต้องการจำเป็นของประเทศชาติอยู่เนืองนิจ หลักสูตรของแต่ละคณะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการปรับหลักสูตรหลายครั้ง เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสมัย

2. ประวัติและความเป็นมาของคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะแรกตั้ง

2.1 คณะรัฐศาสตร์ (คณะรัฐประศาสนศาสตร์)

สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทั่วทั้งโลก และในเมืองไทยเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ประกอบกับอันตรายอันเกิดจากการล่าอาณานิคม ซึ่งมีผลต่อความมั่นคงของประเทศไทยโดยตรง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระราชดำริที่จะปรับปรุงระบบการบริหารราชการแผ่นดิน ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากชาติตะวันตก ด้วยการทรงนำระบบกระทรวงทบวงกรม ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในทวีปยุโรป และอเมริกามาใช้ในเมืองไทย ทำให้เกิดการจัดตั้งกระทรวงต่าง ๆ เป็น 12 กระทรวง เมื่อมีการขยายงานอย่างรวดเร็วและกว้างขวางจึงทำให้มีความต้องการบุคลากรจากกระทรวงต่าง ๆ มากขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง "สำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน" ขึ้นในปี พ.ศ. 2442 ด้วยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การสอนคนเพื่อเป็นข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการระดับกลางและระดับเสมียน พนักงาน ความจำเป็นในการจัดตั้งสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้ข้าราชการ เสมียน พนักงานในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้มีโอกาสศึกษาวิชารัฐศาสตร์ เพื่อนำความรู้ออกไปรับราชการให้เกิดผลดีกับประเทศชาติ เมื่อแรกทรงจัดตั้งที่ศาลาลูกขุนในฝ่ายซ้ายในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาได้ย้ายมาตั้งที่ว่าการกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ข้างประตูพิมานไชยศรี นอกจากนั้นทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นักเรียนในสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กเพื่อก่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นปรีชาญาณของโรงเรียนมหาดเล็กในระยะต่อมา

เนื่องจากนักเรียนในสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน ต้องฝึกราชการในหน้าที่มหาดเล็กรายงานก่อนสำเร็จการศึกษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น "โรงเรียนมหาดเล็ก" ในปี พ.ศ. 2445 โรงเรียนมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ ฝึกหัดให้นักเรียนมีความจงรักภักดี และมีความใกล้ชิดต่อเบื้องพระยุคลบาท เป็นผู้มีความรักเป็นผู้ดี มีความองอาจอดทนต่อความยากลำบาก และมีความรักใคร่สามัคคีในหมู่เด็กนักเรียนด้วยกัน ประการสุดท้ายเพื่อช่วยรักษาและเชิดชูนามของโรงเรียนให้เป็นสำนักดี เมื่อกิจการโรงเรียนมหาดเล็กเจริญสืบมาเป็นลำดับ สมควรขยายกิจการเพื่อสนองตอบความต้องการของบ้านเมืองในสาขาวิชาอื่น

เช่น กฎหมาย การต่างประเทศ การพาณิชย์ การเกษตร การช่าง การแพทย์ การเป็นครู เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษา และพระราชทานนามว่า "โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" เมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2453 ประกอบด้วย 8 แผนก ซึ่งโรงเรียนรัฐศาสติศึกษาเป็นแผนกหนึ่งในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

เมื่อโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ มีความพร้อมในระดับหนึ่ง ที่จะจัดเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานขึ้นเป็น "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 โรงเรียนรัฐศาสติศึกษา แห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ จึงมีสภาพเป็น "คณะรัฐศาสติศาสตร์" จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2472 มหาวิทยาลัยประสบปัญหาสำคัญ สืบเนื่องจากการปรับระเบียบข้าราชการพลเรือน เมื่อ พ.ศ. 2472 จึงปรับปรุงหลักสูตรคณะรัฐศาสติศาสตร์ใหม่ และลดฐานะจากคณะลงมาเป็น "แผนกวิชาข้าราชการพลเรือน" ในปี พ.ศ. 2474 ต่อมาคณะรัฐบาลอินโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรมมารวมกับแผนกวิชาข้าราชการพลเรือน มหาวิทยาลัยจึงปรับปรุงหลักสูตรด้วยการเพิ่มวิชาทางกฎหมายและการปกครองมากขึ้น รวมทั้งปรับปรุงหลักสูตรภาษาอังกฤษ จากนั้นจึงเปลี่ยนชื่อเป็นคณะนิติศาสติศาสตร์และรัฐศาสติศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2476 แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 ทางรัฐบาลอินคณะนี้ไปสังกัดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสติศาสตร์และการเมือง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2477 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมีเพียง 3 คณะ ในปีดังกล่าว จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงก่อตั้งคณะรัฐศาสติศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นมาใหม่ ในปี พ.ศ. 2491 และยังคงดำเนินการสอนมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 คณะแพทยศาสติศาสตร์

เมื่อแรกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการเป็นคอมมิตตีจัดการโรงพยาบาล รักษาคนป่วยใช้ให้เป็นทานแก่ประชาราษฎร์ ภายหลังคณะกรรมการจึงประกาศเปิดโรงพยาบาลวังหลังรักษาโรคแก่ประชาชนโดยไม่คิดค่ายาและค่ารักษาจากคนไข้ ต่อมามีพระบรมราช-

โองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมพยาบาลและพระราชทานชื่อโรงพยาบาลวังหลังว่า "ศิริราชพยาบาล" ตามพระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าชายศิริราชกุมารมณฑล พร้อมทั้งดำเนินการให้เป็นสถาบันเพื่อฝึกหัดวิชาแพทย์แห่งแรกในประเทศไทย มีการสอนวิชาแพทย์แผนปัจจุบันขึ้นในโรงเรียนศิริราชพยาบาลเป็นโรงเรียนแพทย์แห่งแรก เปิดทำการสอนเมื่อ 5 กันยายน พ.ศ. 2433 ที่วังหลัง กรมพยาบาลประกาศเปิดและตั้งชื่อโรงเรียนแพทย์ว่า "โรงเรียนแพทยากร" ในปี พ.ศ. 2436

ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนแพทย์พร้อมทั้งที่พัก เมื่อเสด็จกลับจากประพาสยุโรป ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงเรียนและพระราชทานนามว่า "โรงเรียนราชแพทยาลัย" เมื่อ พ.ศ. 2443 หลังจากที่มีการสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2453 โรงเรียนราชแพทยาลัยเป็นแผนกเวชศึกษาในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศประดิษฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้าไว้ใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยได้จัดตั้ง "คณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ในปี พ.ศ. 2459 ต่อมาได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น "คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล" เมื่อ พ.ศ. 2461 รัฐบาลไทยได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ ในการปรับปรุงหลักสูตรคณะแพทยศาสตร์ ด้วยการเปิดสอนระดับปริญญาตรี เทียบเท่าต่างประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 ถึง พ.ศ. 2477 ด้วยการจัดสร้างอาคารให้เหมาะสมกับเป็นสถานที่เล่าเรียนวิชาแพทย์ที่ทันสมัย จัดหาศาสตราจารย์ชาวต่างประเทศมาประจำแผนกเป็นการชั่วคราว และให้ทุนอุดหนุนคนไทยออกไปศึกษาเพิ่มเติมในต่างประเทศ เพื่อกลับเข้ามาเป็นอาจารย์

ในปี พ.ศ. 2470 คณะแพทยศาสตร์เริ่มโครงการทดลองเตรียมแพทย์หญิงของหม่อมเจ้าพูนศรีเกษม เกษมศรี คณบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ด้วยการรับนิสิตหญิง จำนวน 7 คน เข้าเรียนในคณะ นับเป็นนิสิตใหม่ของสตรีที่เริ่มต้นมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับบุรุษ ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่นอกเหนือจากการปรับปรุงหลักสูตร ปรับปรุงอาคารสถานที่ และปรับปรุงอุปกรณ์และวิธีการสอนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 25 ตุลาคม

พ.ศ. 2473 เป็นวันแห่งประวัติศาสตร์ เนื่องจากผลิตแพทย์ปริญญา รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2
 เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรเป็นครั้งแรกของประเทศไทย

ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับมูลนิธิเรย์ค็อกฟีลเลอร์สิ้นสุดลง เมื่อ
 พ.ศ. 2478 คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลได้ดำเนินการคงรูปและขยายกิจการ
 บางส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รัฐบาลในสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 อานันทมหิดล ออกประกาศพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2486
 ประกอบด้วย คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์
 และคณะสัตวแพทยศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2486 เป็นต้นไป หลังจากนั้นคณะแพทยศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ก่อตั้งขึ้นใหม่เป็นคณะแพทยศาสตร์ คณะที่สองของประเทศไทยในปี
 พ.ศ. 2490 และยังคงดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

2.3 คณะวิศวกรรมศาสตร์

คณะวิศวกรรมศาสตร์มีวิวัฒนาการมาจากโรงเรียนเกษตรแผนกวิศวกรรม
 การคลอง ของกระทรวงเกษตรราธิการ ซึ่งตั้งอยู่ที่วังปทุมวัน และโอนการดำเนินงานมาให้
 โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.
 2454 เปิดเรียนเป็นทางการเมื่อ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2456 ใช้ชื่อว่า โรงเรียนยันตรศึกษา
 แห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปิดหลักสูตร
 วิศวกรรมศาสตร์ ภาคทฤษฎีใช้เวลาเรียน 3 ปี ฝึกงาน 3 ปี ปี พ.ศ. 2459 เปลี่ยนชื่อ
 เป็น "คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ปี พ.ศ. 2461 ย้ายสถานที่เรียน
 จากวังปทุมวันมาอยู่ที่ตึกใหม่ของมหาวิทยาลัย (ตึกอักษรศาสตร์ในปัจจุบัน) ปี พ.ศ. 2465
 เรียนภาคทฤษฎี 3 ปี ฝึกงาน 1 ปี ได้รับประกาศนียบัตร ปี พ.ศ. 2469 เริ่มรับนักเรียน
 ผู้สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 8 ปี พ.ศ. 2472 ขยายหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ ประกาศนียบัตรชั้นสูง
 ด้วยการรับผู้สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 8 และขยายหลักสูตรจาก 3 ปี เป็น 4 ปี ปี พ.ศ. 2474
 หลักสูตร 4 ปี มี 3 แผนก คือ แผนกวิศวกรรมโยธา วิศวกรรมช่างกล และวิศวกรรมไฟฟ้า
 ปี พ.ศ. 2476 คณะวิศวกรรมศาสตร์ เปิดการสอนหลักสูตรปริญญาตรีเป็นปีแรก วันที่ 13
 กรกฎาคม พ.ศ. 2478 เป็นวันที่ผลิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ เข้ารับปริญญาวิศวกรรมศาสตร
 บัณฑิต เป็นรุ่นแรก ในปี พ.ศ. 2478 เปิดหลักสูตรวิศวกรรมช่างอากาศยานเพียงรุ่นเดียว ปี
 พ.ศ. 2482 เปิดหลักสูตรวิศวกรรมเหมืองแร่ และปี พ.ศ. 2485 เปิดหลักสูตรวิศวกรรม

อุตสาหกรรม และวิศวกรรมธรณีวิทยาเหมืองแร่ ดังนั้น คณะวิศวกรรมศาสตร์ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เปิดหลักสูตรทั้งหมด 6 แผนก คือ หลักสูตรวิศวกรรมโยธา หลักสูตรวิศวกรรมช่างกล หลักสูตรวิศวกรรมไฟฟ้า หลักสูตรวิศวกรรมอุตสาหกรรม หลักสูตรวิศวกรรมเหมืองแร่ และหลักสูตรวิศวกรรมธรณีวิทยาเหมืองแร่

2.4 คณะอักษรศาสตร์ (คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์)

เมื่อประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 นั้น คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัย เป็นคณะที่ตั้งขึ้นใหม่เพื่อสอนวิชาขั้นพื้นฐานวิชาอักษรศาสตร์ และวิชาวิทยาศาสตร์ ให้กับนิสิตปีแรก ๆ ของคณะแพทยศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ฯ จัดการสอนเป็น 2 แผนก คือ แผนกอักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์ ด้วยการรับนักเรียนมัธยมปีที่ 6 เข้าเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตร เมื่อคณะแพทยศาสตร์ได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกคีย์เฟลเลอร์ ในการปรับปรุงการศึกษาแพทย์ให้ถึงระดับปริญญาในปี พ.ศ. 2466 คณะอักษรศาสตร์ฯ ได้รับการปรับปรุงด้วย แต่หลักสูตรอักษรศาสตร์ที่แท้จริงยังไม่มีใช้ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2471 จึงเปิดสอนวิชาอักษรศาสตร์หลักสูตร 3 ปี ผู้เรียนสำเร็จได้รับประกาศนียบัตรครุมัธยมอักษรศาสตร์ และประกาศนียบัตรครุมัธยมวิทยาศาสตร์

เนื่องจากพระราชกฤษฎีกาแยกคณะอักษรศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ออกเป็น 2 คณะ ในปี พ.ศ. 2476 และกลับเข้ารวมกันอีกในปีเดียวกัน คณะอักษรศาสตร์ฯ ขยายการสอนระดับปริญญาในปี พ.ศ. 2477 พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2486 แยกคณะอักษรศาสตร์เป็นคณะหนึ่งจากคณะวิทยาศาสตร์ แต่ยังคงอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณบดีคนเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2491 คณะอักษรศาสตร์เปลี่ยนชื่อเป็น "คณะอักษรศาสตร์และครุศาสตร์" เพื่อให้มีสิทธิ์ประสาทปริญญาครุศาสตร์ได้ และแยกการบริหารเป็นอิสระจากคณะวิทยาศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. 2493 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 แผนกวิชาครุศาสตร์ แยกตัวออกจากคณะอักษรศาสตร์และครุศาสตร์ เพื่อตั้งคณะครุศาสตร์ ดังนั้น "คณะอักษรศาสตร์" จึงได้ชื่อนี้และเปิดดำเนินการสอนมาจนถึงปัจจุบันนี้

3. วิวัฒนาการของหลักสูตรคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.1 หลักสูตรคณะรัฐศาสตร์ (คณะรัฐประศาสนศาสตร์)

หลักสูตรรัฐศาสตร์ในสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน แบ่งออกได้เป็น 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรขั้นต้น (ชั้นเสมียนเอก) และหลักสูตรชั้นกลาง (ชั้นนักเรียนปกครอง) หลักสูตรทั้งสอง เน้นการศึกษาวิชาสามัญสำหรับทุกกระทรวง (Clerical works) วิชาระเบียบประเพณี ราชสำนัก (court manners) และวิชาข้าราชการพลเรือนทั่วไป (practice of government)

เมื่อสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนมหาดเล็ก หลักสูตรรัฐศาสตร์ได้รับการปรับปรุงด้วยการเพิ่มหลักสูตรวิชาเลข และการบัญชี วิชาการทหาร วิชาการเดินทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพิ่มหลักสูตรวิชาธรรมจรรยาและสุขวิทยา รวมทั้งการจัดสอนภาษาบาลี และภาษาต่างประเทศเป็นกรณีพิเศษด้วย เมื่อโรงเรียนมหาดเล็กสามารถดำเนินการได้ด้วยวิธีการปรับหลักสูตรด้วยเป็น 3 ภาคเรียน ภาคละ 1 ปี หลักสูตรกำหนดว่าชั้นปีที่ 1 เรียนประโยคมหาดเล็ก (general education) เป็นวิชาที่ว่าด้วยกิริยามารยาทที่จะเข้าในราชสำนัก (court manners), วิชาสามัญ วิชาอักษรศาสตร์ วิชาคำนวณ วิชาภาษา (ไทย-อังกฤษ) วิชาภูมิศาสตร์ วิชาศุขวิทยา วิชาแผนที่ วิชากฎหมาย วิชาข้าราชการในกรมมหาดเล็ก ฯลฯ ชั้นปีที่ 2 เรียนประโยค กระทรวง (specialized education) ประกอบด้วยวิชาเฉพาะตำแหน่ง นอกจากเรียนภาคทฤษฎีแล้ว ในชั้นปีที่ 3 เป็นการฝึกปฏิบัติหน้าที่ในพระบรมมหาราชวัง ในกระทรวงและฝึกวิชาพิเศษเพิ่มเติม

เนื่องจากการประกาศประดิษฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 โรงเรียนรัฐประศาสนศึกษาในสังกัดโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ จึงเป็นคณะรัฐประศาสนศาสตร์ จัดการสอนเป็น 2 ระดับชั้น คือ ชั้นประกาศนียบัตร และชั้นบัณฑิต หลักสูตรชั้นประกาศนียบัตร แบ่งการเรียนเป็น 2 ภาค ภาคละ 2 ตอน แต่ละตอนใช้เวลาเรียน 1 ปี เรียนภาคทฤษฎี 3 ปีแรก เรียนภาคปฏิบัติในปีสุดท้าย หลักสูตรชั้นปีที่ 3 แบ่งการเรียนเป็น 2 แผนก คือ แผนกปกครองและแผนกสรรพากร หลักสูตรชั้นบัณฑิต ใช้เวลาเรียน 2 ปี ปีละ 1 ภาค ปีแรกเรียนหมวดปกครองและหมวดธรรมศาสตร์ ปีสุดท้ายเรียนหมวดอีคอนอมิกส์ (Economics) และหมวดวิชาเลือก หลักสูตรชั้นบัณฑิตนี้เป็นหลักสูตร

ต่อเนื่องจากหลักสูตรประกาศนียบัตร ถ้าผู้เรียนเรียนต่อชั้นบัณฑิตจะใช้เวลาเรียนทฤษฎีในชั้นประกาศนียบัตร 3 ปี และฝึกงานเพียง 5 เดือน จึงเรียนชั้นบัณฑิตอีก 2 ปี

หลักสูตรคณะรัฐศาสตร์ (รัฐศาสตรบัณฑิต) ในปี พ.ศ. 2463 ได้รับการปรับปรุงด้วยการเพิ่มการเรียนเป็น 5 หมวดวิชา แต่ละหมวดวิชาได้รับการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เพิ่มการเรียนการเลขานุการ สรรพากรและบัญชีการเงิน หลักสูตรคณะรัฐศาสตร์ได้รับการปรับปรุงอีกครั้งในปี พ.ศ. 2465 หลักสูตรทั้ง 3 ปี ด้วยการเรียนเนื้อหา 5 หมวดวิชาทุกปี ได้แก่ หมวดการเลขานุการ หมวดภาษาอังกฤษ หมวดการปกครอง หมวดประวัติศาสตร์และการเงิน และหมวดกฎหมาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2471 หลักสูตรคณะรัฐศาสตร์ได้รับการปรับปรุงด้วยการงดการเรียนรายวิชาภาษาไทย และให้เลือกเรียนระหว่างวิชาภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศสในหมวดภาษา

เมื่อทางการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2476 คณะรัฐศาสตร์ ซึ่งขณะนั้นเปลี่ยนชื่อเป็น "คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์" โอนไปสังกัดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ดังนั้นหลักสูตรรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2476 แบ่งการเรียนเป็น 6 ภาค ซึ่งเน้นเนื้อหาวิชาทางด้าน "กฎหมาย" เป็นส่วนใหญ่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะรัฐศาสตร์ ถูกตัดตอนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทางการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2491

3.2 หลักสูตรคณะแพทยศาสตร์

หลักสูตรแพทยศาสตร์ในระยะแรกใช้เวลาเรียน 3 ปี จากการค้นพบมีหลักฐานที่ขัดแย้งกันเล็กน้อย คือ การเรียนรวมกันโดยไม่แยกชั้นเรียน หรือการแยกชั้นเรียนเป็นแพทย์ปีที่ 1, 2 และปีที่ 3 ตามลำดับ ประกอบด้วยหลักสูตร 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรแพทย์แผนโบราณและหลักสูตรแพทย์แผนปัจจุบัน นอกจากนั้นสาขาวิชาที่เรียนในหลักสูตรทั้งสองยังมีรายละเอียดที่ขัดแย้งกันเล็กน้อย และที่สำคัญเอกสารบางอย่างกล่าวว่า ไม่มีการเรียนหลักสูตรแพทย์แผนโบราณในโรงเรียนแพทย์ระยะแรก

เมื่อมีการตั้งชื่อโรงเรียนแพทย์ว่า "โรงเรียนแพทยาลัย" หลักสูตรประกอบด้วย วิชาแพทย์แผนปัจจุบันและวิชาแพทย์แผนโบราณ รวมทั้งมีการเรียนวิชาภาษาอังกฤษและคำนวณด้วย การเรียนรวมกันทั้ง 3 ชั้นปี ต่อมาหลักสูตรแพทย์โรงเรียน

ราชแพทยาลัยได้รับการปรับปรุงขยายหลักสูตรจาก 3 ปี เป็น 4 ปี ปีที่ 4 เป็นหลักสูตรชั้น
ฝึกหัด พร้อมกันนั้นเพิ่มหลักสูตรวิชาสามัญ ซึ่งเป็นวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานทางการแพทย์ ได้แก่
อังกฤษ คำนวณ ฟิสิกส์ เคมี พฤษศาสตร์ สุขวิทยา และจรรยาแพทย์

หลักสูตรแพทย์ในปี พ.ศ. 2448 ได้รับการปรับปรุงด้วยการเพิ่มหลักสูตร
วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน และแบ่งชั้นเรียนเป็นชั้นปีที่ 1, 2, 3 และชั้นปีที่ 4 อย่างชัดเจน
หลักสูตรแพทย์ ปี พ.ศ. 2450 เพิ่มการเรียนแพทย์แผนโบราณ และรายวิชาจุลชีววิทยา
หลักสูตรชั้นปีที่ 4 มีรายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น หลักสูตรแพทย์ ปี พ.ศ. 2451 เพิ่มรายวิชา
การทหารในหลักสูตรปีที่ 1 ถึงปีที่ 3

ในปี พ.ศ. 2453 ขยายหลักสูตรแพทย์จาก 4 ปี เป็น 5 ปี พร้อมทั้งงด
การเรียนรายวิชาการทหาร หลักสูตรแพทย์ปี พ.ศ. 2455 เพิ่มการเรียนภาษาลาติน ภาษา
เยอรมัน วิชา Topographic anatomy หลักสูตรแพทย์ ปี พ.ศ. 2458 เพิ่มการเรียน
การทหาร และรายวิชาฟิสิกส์ มีการแยกสาขาเพิ่มขึ้น

ในปี พ.ศ. 2459 หลักสูตรแพทย์ได้รับการปรับปรุงด้วยการแบ่งการเรียน
เป็น 2 ภาค ภาคละ 2 1/2 ปี ใช้เวลาเรียน 5 ปี ภาคแรกเรียนวิชาพื้นฐานทางการแพทย์
และวิชาเฉพาะทางการแพทย์ 2 รายวิชา ภาคที่ 2 เรียนวิชาเฉพาะทางการแพทย์ 2 ปี
ต่อมาในปี พ.ศ. 2461 หลักสูตรแพทย์ขยายการเรียนจาก 5 ปี เป็น 6 ปี แบ่งการเรียน
เป็น 2 ภาค ภาคละ 3 ปี เพิ่มการเรียนภาษาอังกฤษ ภาษาลาติน วิชาเคมีแยกสาขาเพิ่มขึ้น
พร้อมทั้งเพิ่มหลักสูตรรายวิชาโรคเมืองร้อน ในปี พ.ศ. 2462 ปรับหลักสูตรการเรียนแพทย์
เป็น 3 ภาค ภาคละ 2 ปี ภาคที่ 1 เรียนวิชาสามัญ และวิชาความรู้พื้นฐานทางการแพทย์
ภาคที่ 2 เรียนวิชาเฉพาะทางการแพทย์ และภาคสุดท้าย เรียนวิชาเฉพาะฯ และฝึกงาน
หลักสูตรในปีนี้เริ่มแยกเรียนเป็น 3 ระดับ คือ ระดับปริเมด ปรีคลินิก และคลินิก ในขณะที่
ทางการกำลังดำเนินการปรับปรุงการศึกษาแพทย์ให้ได้มาตรฐานขึ้นปริญญา หลักสูตรปี พ.ศ.
2464 ได้รับการปรับปรุงด้วยการเรียนวิชาสามัญและวิทยาศาสตร์พื้นฐานทางการแพทย์ ในปี
ที่ 1 และปีที่ 2 เรียนวิชาเฉพาะทางการแพทย์ในปีที่ 3 และปีที่ 4 เพิ่มการเรียนกายวิภาค
ศาสตร์ทุกชั้นปี

หลักสูตรแพทย์ประกาศนียบัตร 6 ปี พ.ศ. 2465 รุ่นสุดท้ายเรียนรายวิชา
ทุกวิชาเกือบเหมือนหลักสูตรแพทย์ ปริญญา พ.ศ. 2466 เปลี่ยนชื่อเรียกทุกชั้นปีว่า
เตรียมแพทย์ปีที่ 1 และปีที่ 2 แพทย์ปีที่ 1, 2, 3 และ แพทย์ปีที่ 4 หลักสูตรเตรียมแพทย์

2 ปีแรก เรียนวิชาสามัญและวิทยาศาสตร์พื้นฐานทางการแพทย์ แพทย์ปีที่ 1 และปีที่ 2 เรียนวิชาเฉพาะทางการแพทย์ แพทย์ปีที่ 3 และปีที่ 4 เรียนวิชาเฉพาะฯ และฝึกงาน หลักสูตรแพทย์ปริญญารุ่นแรก ปี พ.ศ. 2466-2475 ได้รับการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรแพทย์ปี พ.ศ. 2478 และ พ.ศ. 2480 เริ่มมีการแบ่งการเรียน รายวิชาตามภาควิชา ปี พ.ศ. 2485 หลักสูตรรายวิชาในชั้นปีที่ 2, 3 และปีที่ 4 ลดลง อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2

3.3 หลักสูตรคณะวิศวกรรมศาสตร์

คณะวิศวกรรมศาสตร์มีกำเนิดมาจากโรงเรียนวิศวกรรมการคลอง ซึ่ง เลิกล้มไป และโอนกิจการมาให้โรงเรียนยันตรศึกษาแห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปิดสอนเป็นทางการเมื่อ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2456 หลักสูตรประกอบด้วย 6 หมวดวิชา คือ วิชาคำนวณ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาประกอบ วิชาอินยิเนียร์ วิชาหนังสือไทย และวิชาภาษาอังกฤษ กำหนดหลักสูตรภาคทฤษฎี 3 ปี ภาคปฏิบัติ 3 ปี ด้วยการฝึกงานตามโรงงานของกระทรวง ทบวง และกรมต่าง ๆ เมื่อ ดำเนินกิจการมาได้ระยะหนึ่ง จึงปรับปรุงหลักสูตรด้วยการเรียนภาคทฤษฎี 3 ปี ภาคปฏิบัติ 1 ปี สำหรับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 หลักสูตรแบ่งเป็น 3 แผนก คือ แผนก วิศวกรรมป่าไม้ แผนกวิศวกรรมท่อน้ำ และแผนกวิศวกรรมรถไฟ เนื้อหาวิชาแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ทฤษฎี วาดเขียน การสำรวจ การหัตถกรรม และการประลอง ซึ่ง หมายถึงการทดลองกำลังต่าง ๆ ที่ใช้ในการช่าง เช่น การทดลองกำลังไอน้ำไฟฟ้า การทดลองแรงอัดของน้ำ และน้ำมัน รวมทั้งการทดลองกำลังของวัตถุต่าง ๆ ที่ใช้ในการช่างโดยทั่วไป

ประกาศประดิษฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 โรงเรียนยันตรศึกษากลายเป็น "คณะวิศวกรรมศาสตร์" ซึ่งเริ่มปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2465 ด้วยการกำหนดการรับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมปีที่หก กำหนดเวลาเรียนเป็น 2 ภาค ภาคที่ 1 เรียนพื้นฐานวิชาช่างทั่วไปในมหาวิทยาลัยเป็นเวลา 3 ปี ฝึกงาน 1 ปี ภาคที่ 2 เรียนวิชาช่างโดยเฉพาะ 1 ปี ฝึกงาน 1 ปี หลักสูตรทั้ง 3 ชั้นปี หมวด Language เรียน English ทั้ง 3 ปี หมวด Mathematics เรียนคณิตศาสตร์พื้นฐานไปจนถึงคณิตศาสตร์ ขั้นสูงในปีที่ 3 หมวด Sciences เรียน Chemistry, Mechanics และ Physics ทั้ง

3 ปี หมวด Engineering เรียนความรู้พื้นฐานทางวิศวกรรมไป จนถึงวิชาเฉพาะทาง วิศวกรรมในปีที่ 3 ทางมหาวิทยาลัยกำหนดว่าผู้จะเรียนถึงขั้นปริญญาต้องสอบผ่านมัธยมศึกษา ปีที่ 8 และต้องสอบวิชาภาคที่ 1 ทั้ง 3 ปี ได้คะแนนดี หลักสูตรขั้นปริญญาแบ่งเป็น 4 แผนก คือ แผนกวิศวกรรมช่างทาง (Civil Engineering) แผนกวิศวกรรมช่างก่อสร้าง (Building Construction), แผนกวิศวกรรมช่างไฟฟ้า (Electrical Engineering) และแผนกวิศวกรรมช่างกล (Mechanical Engineering)

ในปี พ.ศ. 2469 หลักสูตรคณะวิศวกรรมศาสตร์รับผู้สำเร็จ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 กำหนดเวลาเรียนเป็น 2 ภาค ภาคละ 2 ปี ภาคต้นเรียนความรู้พื้นฐานทางภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ในปีแรกเรียนความรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รวมทั้งความรู้พื้นฐานทางการช่าง ภาคปลายเรียนคณิตศาสตร์ชั้นสูง วิทยาศาสตร์ทางการช่าง และวิชาเฉพาะทางวิศวกรรมทั้ง 2 ปี หลักสูตรชั้นบัณฑิต แบ่งเป็น 4 สาขา เหมือนหลักสูตร ปี พ.ศ. 2465 ต่อมาขยายหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์ จาก 3 ปี เป็น 4 ปี และรับผู้สำเร็จ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 ในปี พ.ศ. 2472 เมื่อสำเร็จแล้วได้รับวุฒิประกาศนียบัตรวิศวกรรมชั้นสูง หลักสูตรได้รับการปรับปรุง มีการ Workshop และ Fieldwork ทุกปี นอกจากนี้เพิ่มรายวิชา Hygiene and First Aid ไว้ในหลักสูตรเพื่อให้มีสติรู้จักรการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน

คณะวิศวกรรมศาสตร์ ขยายหลักสูตรถึงระดับปริญญาตรีในปี พ.ศ. 2476 เนื้อหารายวิชาในปีที่ 1 ถึงปีที่ 3 ไม่แตกต่างจากหลักสูตรปี พ.ศ. 2472 มากนัก ปีที่ 4 แยกเป็นแผนก คือ แผนกวิศวกรรมโยธา (Civil Engineering) แผนกวิศวกรรมเครื่องกล (Mechanical Engineering) และแผนกวิศวกรรมไฟฟ้า (Electrical Engineering) ในปี พ.ศ. 2478 เพิ่มหลักสูตรวิศวกรรมช่างอากาศ เพียงรุ่นเดียว ดังนั้น แผนกวิชานี้จึงเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478 ถึงปี พ.ศ. 2481 ในปี พ.ศ. 2482 เปิดหลักสูตรแผนกวิศวกรรมเหมืองแร่ และในปี พ.ศ. 2485 เปิดหลักสูตรแผนกวิศวกรรมอุตสาหกรรม และแผนกธรณีวิทยาอีก 2 แผนก

เนื้อหารายวิชาที่เรียนในคณะวิศวกรรมศาสตร์ ตั้งแต่เปิดการสอนชั้นปริญญา จัดสอนวิชาสามัญ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิชาพื้นฐานทาง วิศวกรรมศาสตร์ เรียนวิชาเฉพาะทางวิศวกรรมศาสตร์ ก่อนจะแยกเรียนไปตามแผนกตาม

ความต้องการของนิสิต กล่าว โดยสรุป คือ นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ทุกแผนก เรียนรวมกัน
ในชั้นปีที่ 1, 2 และปีที่ 3 ปีที่ 4 แยกเรียนตามแผนกที่นิสิตเลือกเป็นวิชาเอก

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 คณะวิศวกรรมศาสตร์เปิดสอน 6 แผนกวิชา
ได้แก่ แผนกวิศวกรรมโยธา วิศวกรรมช่างกล วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมอุตสาหการ
วิศวกรรมเหมืองแร่ และวิศวกรรมธรณีวิทยาเหมืองแร่ หลังจากนั้นมาคณะวิศวกรรมศาสตร์
ปรับปรุงทั้งด้านการขยาย การผลิตบัณฑิต การปรับปรุงการเรียนการสอน อาจารย์และ
สถานที่เรียน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์มาจนถึงปัจจุบัน

3.4 หลักสูตรคณะอักษรศาสตร์ (คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์)

เนื่องจากคณะอักษรศาสตร์เป็นคณะที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อ
สอนวิชาพื้นฐานทั้งวิชาอักษรศาสตร์และวิชาวิทยาศาสตร์ให้กับนิสิตปีแรก ๆ ของคณะแพทย-
ศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ ในระยะแรก แบ่งเป็น 2 แผนก คือ แผนก
อักษรศาสตร์ และแผนกวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรประกาศนียบัตร
วิทยาศาสตร์ หลักสูตรแพทยประกาศนียบัตร ระหว่างปี พ.ศ. 2462-2467 และหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิศวกรรมศาสตร์ แต่ละหลักสูตรใช้เวลาเรียนหลักสูตรละ 2 ปี เนื้อหาวิชา
ในหลักสูตรของคณะ คือ วิชาเคมี ฟิสิกส์ ชีววิทยา ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์และภาษา
ฝรั่งเศส นอกจากนี้ จัดสอนวิชาเฉพาะของแต่ละคณะด้วย ได้แก่ วิชาสัตววิทยาสามัญ
พฤกษวิทยาสามัญ ภูมิวิทยาสามัญ และโลหะวิทยาสามัญ สำหรับแผนกวิทยาศาสตร์ล้วน
จัดสอนวิชาคำนวณวิทยาศาสตร์สำหรับแผนกวิทยาศาสตร์กับคำนวณ จัดสอนวิชาพฤกษศาสตร์
สัตววิทยาและภาษาลาติน สำหรับหลักสูตรแพทย และจัดสอนวิชา Geology และ
Mathematics สำหรับหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์

เมื่อคณะอักษรศาสตร์ เปิดสอนวิชาอักษรศาสตร์ ที่แท้จริงของคณะ ในปี
พ.ศ. 2471 หลักสูตร 3 ปี ประกอบด้วยแผนกวิชาอักษรศาสตร์ และแผนกวิชาวิทยาศาสตร์
ใช้เวลาเรียนแผนกละ 2 ปี และเรียนวิชาครู 1 ปี สำเร็จแล้วได้รับประกาศนียบัตรครุ
มัธยมอักษรศาสตร์ หรือประกาศนียบัตรครุมัธยมวิทยาศาสตร์ กำหนดให้วิชาภาษาไทย เป็น
วิชาบังคับ และเลือกเรียนภาษาอีก 2 ภาษา และวิชาอื่น ๆ อีก 2 วิชา สำหรับผู้เรียน

แผนกอักษรศาสตร์ กำหนดให้วิชาภาษาไทยและคำนวณเป็นวิชาบังคับ และเลือกเรียนภาษา
1 ภาษา และวิชาอื่น ๆ อีก 2 วิชา สำหรับผู้เรียนแผนกวิทยาศาสตร์

หลักสูตรแผนกอักษรศาสตร์ ปี พ.ศ. 2471 ถึง พ.ศ. 2475 กำหนดให้
นิสิตชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 เรียนวิชาบังคับ 2 วิชา คือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เลือกวิชา
ภาษาต่างประเทศอีก 1 ภาษา จากภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาบาลี และเลือกวิชาอื่น ๆ อีก
2 วิชา เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขยายหลักสูตรอักษรศาสตร์ เป็นชั้นปริญญาตรี หลักสูตร
4 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 เป็นต้นมา การจัดหลักสูตรยึดเรื่องของชั้นปีเป็นหลัก ด้วยการ
กำหนดให้ผลิตชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 เรียนสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ปูพื้นฐานทางอักษรศาสตร์
ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ 1 ภาษา หรือ
คณิตศาสตร์ สำหรับปีที่ 3 และปีที่ 4 นิสิตเลือกเรียนตามที่ตนถนัด โดยหลักสูตรกำหนด
จำนวนสาขาที่นิสิตต้องเรียนในปีที่ 3 ไว้ 3 สาขา และปีที่ 4 เลือกเพียง 2 สาขา จาก
สาขาวิชาที่เคยเรียนมาแล้ว เว้นแต่นิสิตที่เรียนวิชาเอกคณิตศาสตร์ ต้องเรียน 3 สาขา
ทั้งปีที่ 3 และปีที่ 4 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 เป็นต้นมา นิสิตเลือกเรียนคณิตศาสตร์ มีสิทธิ์เรียน
2 สาขาวิชาในชั้นปีที่ 4 เช่นเดียวกับนิสิตที่เรียนสาขาอื่น ๆ

สำหรับสาขาวิชาเลือก ซึ่งได้แก่ ภาษาฝรั่งเศส คณิตศาสตร์ ภาษาเยอรมัน
ภาษาบาลี ภาษาญี่ปุ่น และภาษาอิตาลี มีสาขาวิชาที่เปิดทุกปี ได้แก่ ภาษาฝรั่งเศสและ
คณิตศาสตร์ ส่วนที่เหลือเปิดบางปี สลับกันแล้วแต่ทางคณะจัด อาทิปี พ.ศ. 2478 เปิดภาษา
เยอรมัน ปี พ.ศ. 2480 เปิดภาษาบาลี แทนภาษาเยอรมัน ปี พ.ศ. 2482 เปิดทั้งภาษา
บาลีและเยอรมัน ปี พ.ศ. 2485 เปิดภาษาเยอรมัน ปี พ.ศ. 2487 เปิดภาษาญี่ปุ่นและ
ภาษาอิตาลี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนถึงปี พ.ศ. 2487 ทางคณะเปิดสาขาวิชาเลือกน้อย
มีเพียง 2 สาขา ถึง 6 สาขา

4. ความเปลี่ยนแปลงด้านระบบการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2482 ถึง พ.ศ. 2488

พ.ศ. 2481-2487 ๗๗๗ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็น อธิการบดีจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย มีคำสั่งให้ใช้ภาษาไทยในการเรียนการสอนทั้งหมด เป็นเหตุให้นิสิตแพทย์มี
ความรู้ภาษาอังกฤษน้อยลง เกิดความลำบากในการอ่านตำราภาษาอังกฤษ

26 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 แผนกเภสัชกรรม ได้เสนอสภามหาวิทยาลัย ขอขยาย หลักสูตรการศึกษาวิชาเภสัชกรรมศาสตร์ถึงขั้นปริญญา หลักสูตร 4 ปี โดยให้ศึกษาเตรียม เภสัชกรรมศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ 2 ปี แล้วมาศึกษาเภสัชศาสตร์ต่ออีก 2 ปี ในแผนกเภสัชกรรมศาสตร์

พ.ศ. 2482 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ได้งบประมาณสำหรับก่อสร้างอาคารเป็น สถานศึกษาในบริเวณด้านทิศเหนือของมหาวิทยาลัย เป็นอาคาร 2 ชั้น 34 ห้อง ในปีเดียวกัน ได้เปิดสอนวิชาทันตแพทยศาสตร์ และเพิ่มหลักสูตรขั้นปริญญาสัตวแพทยศาสตร์บัณฑิต จาก 4 ปี เป็น 5 ปี นอกจากนี้แผนกวิชาเภสัชกรรมแยกตัวออกจากคณะแพทยศาสตร์ เป็นแผนกอิสระ แต่ยังคงอาศัยแผนกเภสัชกรรมของศิริราชพยาบาลเป็นที่ฝึกงานอยู่ตลอดไป ในปี พ.ศ. 2482 นี้ ถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มต้นในยุโรป ทำให้การติดต่อกับต่างประเทศลำบาก โดยเฉพาะ ด้านเอกสารวิชาการและอุปกรณ์การแพทย์และวิทยาศาสตร์ อาจารย์ที่ไปศึกษาเพิ่มเติมด้วยทุน "บริติช เคาน์ซิล และมูลนิธิอาเล็กซานเดอร์ ฟอน ฮุม โบลต์" ตกค้างอยู่ในยุโรปเป็นเวลา ต่อมาอีกหลายปี

ในปี พ.ศ. 2482 นี้เอง มติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อธิการบดีมหาวิทยาลัย ให้เปิดวิชาการหนังสือพิมพ์ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยรับนิสิตที่สำเร็จชั้น อักษรศาสตร์เข้าศึกษาต่ออีก 1 ปี ได้อนุปริญญาวิชาการหนังสือพิมพ์ หลักสูตรประกอบด้วย วิธีปฏิบัติกาหนังสือพิมพ์ ประวัติการหนังสือพิมพ์ การแปลข่าวโทรเลข เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย จิตวิทยา และเหตุการณ์ระหว่างประเทศ ปรากฏว่ามีนิสิตสมัครเรียน 8 คน ต้องใช้ อาจารย์สอนจำนวนไร่เดียวกัน ทางมหาวิทยาลัยจึงให้ยุติการสอนในแผนกนี้ไว้ชั่วคราว

ในปี พ.ศ. 2482 จัดตั้งแผนกวิชาการบัญชีและพาณิชยศาสตร์ เป็นแผนกอิสระใน คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หลักสูตรวิชาการบัญชีทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ 5 ปี ส่วน แผนกวิชาพาณิชยศาสตร์ หลักสูตร 4 ปี นิสิตชั้นปีที่ 3 ขึ้นไป ต้องออกฝึกงานตามห้างร้าน และสถานที่ราชการโดยทั่วไป

อาคารเรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2483 ย้ายที่เรียน จากบ้านผู้อำนวยกรมมหาวิทยาลัยมายังอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ หลักสูตรวิชาสถาปัตยกรรม 3 ปี ได้อนุปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ในปีเดียวกันได้งบประมาณสร้างอาคารถาวร ตึกเภสัชกรรมศาสตร์

1 กรกฎาคม พ.ศ. 2483 จัดตั้งแผนกกลางคืน ตามคำสั่งของอธิการบดี จอมพล ป. พิบูลสงคราม รับสมัครผู้สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ 6 หรือเทียบเท่า ทำการสอนวันละ 2 ชั่วโมง ระหว่างเวลา 19.00 ถึง 21.00 น. ทุกวันที่เปิดสอนตามปกติ ประเภทวิชาที่เปิดสอน ได้แก่ การช่างโยธา การช่างกล การช่างไฟฟ้า การก่อสร้าง ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา การบำรุงสัตว์ และการหนังสือพิมพ์ มีผู้สมัครเข้าเรียน 2,400 คนเศษ แต่ก็มีอุปสรรค คือ ทางราชการประกาศให้พรางไฟ เนื่องจากมีสงครามการเรียกร้องดินแดนบางส่วนจากอินโดจีนของฝรั่งเศส ครั้นเลิกพรางไฟไปได้ 7 เดือน ก็เข้าสู่ภาวะสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 มีการประกาศพรางไฟอีกครั้ง การสอนต้องหยุดชงัก ชำคึกคักทางอากาศอย่างรุนแรง มหาวิทยาลัยมีคำสั่งให้ปิดการสอนแผนกกลางคืนชั่วคราว ตั้งแต่วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2487 ครั้นถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2488 สภามหาวิทยาลัยมีมติให้ปิดแผนกกลางคืน

ธันวาคม พ.ศ. 2483 เริ่มลงมือก่อสร้างอาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

24 มิถุนายน พ.ศ. 2484 เปิดอาคารเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ญี่ปุ่นเข้ายึดครองอาคารเรียนของแผนกสัตวแพทยศาสตร์ (ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาลหญิง) จึงทำให้ต้องกลับไปอยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในแผนกเภสัชกรรมศาสตร์ ญี่ปุ่นยึดอาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์เป็นที่พักกองทหาร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จึงจำเป็นต้องใช้ส่วนหนึ่งของอาคารวิศวกรรมศาสตร์หลังที่ 2 เป็นสถานที่เรียน

พ.ศ. 2485 ตั้งกรมมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในกระทรวงสาธารณสุข และโอนแผนกสัตวแพทยศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปสังกัดมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์และเลื่อนฐานะขึ้นเป็นคณะสัตวแพทยศาสตร์ อักษรย่อปริญญา "สพ.บ."

21 มกราคม พ.ศ. 2486 จัดตั้งแผนกวิชาอิสระขึ้นเป็นคณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี อาศัยบางส่วนของตึกอักษรศาสตร์เป็นสำนักงานและสถานที่เรียน

พ.ศ. 2486 ยกแผนกสถาปัตยกรรมศาสตร์เป็นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ปรับปรุงหลักสูตรเป็นชั้นปริญญา เวลาเรียน 5 ปี อนุปริญญา 3 ปี ผู้เรียนต้องจบหลักสูตรปริญญาก่อน มีคะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 มีการปรับปรุงแผนกวิชา แยกออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกวิชาสถาปัตยกรรม แผนกวิชาศิลปกรรม และแผนกวิชาผังเมือง นอกจากนั้นยังโอนแผนกเภสัชกรรมศาสตร์ แผนกทันตแพทยศาสตร์ แผนกสัตวแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์และ

ศิริราชพยาบาลแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปรวมตั้งในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ แผนก
เภสัชกรรมศาสตร์ ได้รับนามใหม่ว่า คณะเภสัชศาสตร์

พ.ศ. 2487 คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ได้รับงบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคาร
แต่ได้รับเงินจำนวนน้อย เนื่องจากอยู่ในฐานะสงคราม จึงสร้างเรือนไม้มุงหลังคาจากข้างตึก
อักษรศาสตร์ นิสิตคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีสมัยนั้นจึงขนานนามว่า "กระท่อมสีฟ้า"

11 ธันวาคม พ.ศ. 2487 ถึง 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2488 จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย สั่งปิดการสอน และงดการสอนไล่ กรุงเทพมหานครทุกที่ระเบิดอย่างหนัก
เมื่อสงครามสงบ "กระท่อมสีฟ้า" ทรุดโทรมมาก นิสิตคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีจึงไป
เรียนรวมกันหมดในอาคารอักษรศาสตร์

ตั้งแต่สงครามยุติ จนถึง พ.ศ. 2489 ทหารพันธมิตรได้มาใช้อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จนถึง พ.ศ. 2489 ฝ่ายพันธมิตรจึงมอบอาคารคืนให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรและระยะเวลาเรียนของคณะต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัย
สงครามโลกครั้งที่ 2 มีดังต่อไปนี้ คือ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ กำหนดหลักสูตรเวลาเรียนไว้ 4 ปี มีแผนกวิศวกรรมโยธา
แผนกวิศวกรรมเครื่องกล แผนกวิศวกรรมไฟฟ้า แผนกวิศวกรรมเหมืองแร่ และแผนก
วิศวกรรมอุตสาหกรรม อักษรย่อปริญญา "วศ.บ."

คณะวิทยาศาสตร์ หลักสูตร 4 ปี มีแผนกเคมี แผนกฟิสิกส์ แผนกชีววิทยา และ
แผนกคณิตศาสตร์ อักษรย่อปริญญา "วท.บ." นอกจากกิจการของคณะโดยตรงแล้ว ยังทำการ
เปิดสอนวิชาเตรียมแพทยศาสตร์ เตรียมทันตแพทยศาสตร์ เตรียมเภสัชกรรมศาสตร์ เตรียม
สัตวแพทยศาสตร์ สอนวิชาเคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ ให้แก่นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ สอนวิชา
ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ให้แก่นิสิตแผนกวิชาการบัญชีและ
พาณิชยศาสตร์ และสอนวิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ และภาษาอังกฤษให้แก่นิสิตแผนกสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ หลักสูตร 4 ปี มีแผนกภาษาไทยและภาษาโบราณตะวันออก
แผนกภาษาอังกฤษ แผนกภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ และแผนกครุศาสตร์ อักษรย่อปริญญา
"อ.บ."

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ หลักสูตร 5 ปี แบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ แผนก
สถาปัตยกรรมศาสตร์ แผนกศิลปกรรมและแผนกวิชาผังเมือง อักษรย่อปริญญา "สถ.บ."

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี หลักสูตร 5 ปี แบ่งออกเป็นแผนกวิชาการบัญชี
แผนกพาณิชยศาสตร์และแผนกเศรษฐศาสตร์ อักษรย่อปริญญาการบัญชี คือ "บช.บ."
พาณิชยศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ คือ "พศ.บ."

คณะแพทยศาสตร์ หลักสูตร 6 ปี เรียนวิทยาศาสตร์เตรียมแพทย์ 2 ปี เรียนวิชา
แพทย์ 4 ปี แบ่งออกเป็นแผนกแพทย์รักษาโรคและแผนกแพทย์ปรุงยา

คณะเภสัชศาสตร์ เดิมเป็นแผนกวิชาเภสัชกรรม ปี พ.ศ. 2482 แยกตัวออกเป็น
แผนกอิสระจากคณะแพทยศาสตร์เปลี่ยนชื่อเป็น "คณะเภสัชศาสตร์" ในปี พ.ศ. 2488
หลักสูตร 4 ปี โดยให้เรียนเตรียมเภสัชกรรมศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์
2 ปี แล้วเรียนในแผนกเภสัชกรรมศาสตร์ อีก 2 ปี

คณะสัตวแพทยศาสตร์ เดิมมีฐานะเป็นแผนกสัตวแพทยศาสตร์ สังกัดอยู่ใน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพิ่มหลักสูตรเรียนเป็น 5 ปี ในปี พ.ศ. 2482 อักษรย่อปริญญา
สัตวแพทยศาสตรบัณฑิต ปี พ.ศ. 2484 คือ "สท.บ." ในปี พ.ศ. 2486 อักษรย่อปริญญา
เปลี่ยนเป็น "สพ.บ."

คณะทันตแพทยศาสตร์ เดิมเป็นแผนกอิสระในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับโอนมา
จากโรงเรียนทันตแพทย์ในกรมแพทย์ทหารบก เมื่อ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2483 เริ่มเปิด
แผนกทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2483 หลักสูตร
4 ปี เรียนเตรียมทันตแพทย์ หรือ เตรียมแพทย์หรือวิทยาศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์ หลักสูตร
2 ปีก่อน

พ.ศ. 2485 คณะแพทยศาสตร์ แผนกเภสัชกรรมศาสตร์ แผนกสัตวแพทยศาสตร์
และแผนกทันตแพทยศาสตร์ ได้แยกไปตั้งเป็นมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ สังกัดกระทรวง-
สาธารณสุข แต่คณะวิทยาศาสตร์ยังคงสอนตามหลักสูตรเตรียมแพทย์สาขาต่าง ๆ 2 ปี เพื่อ
ส่งนิสิตเรียนต่อในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์

5. อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ของการประดิษฐ์งานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากบทสรุปจะเห็นได้ว่า การปรับปรุงประกาศทางด้านการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจ และสังคมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อรักษาเอกราชของชาติจากจักรวรรดินิยมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงการปกครองของประเทศด้วยการปรับปรุงและขยายกรม และกระทรวงในการบริหารงานทั้งหลาย ยังผลให้เกิดความต้องการบุคคลเข้ารับราชการตามหน่วยงานต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ดังนั้น เพื่อสนองนโยบายการปกครองประเทศด้วยการพัฒนาทางด้านการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้รับการประดิษฐ์ขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2459 พร้อมด้วยปรัชญาการศึกษาในยุคนั้น ที่ว่าจะจัดการศึกษาเพื่อขยายการศึกษาให้กว้างขวางด้วยการเปิดการเรียนหลายสาขา และเพื่อเป็นการสนองพระราชประสงค์ของพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของบ้านเมืองในอันที่จะผลิตผู้มีความรู้ในระดับสูง

สาขาวิชาที่เปิดสอนในยุคการปรับปรุงประเทศ สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ สาขาวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองและการจัดการบ้านเมือง ทางด้านวิชาทหาร ตำรวจ วิชาปกครอง และวิชากฎหมาย สาขาวิชาที่เกี่ยวกับเทคนิคและกระบวนการในการพัฒนาประเทศ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดกระทรวงเกษตรธิการ และกระทรวงมหาดไทย และสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการศึกษา และการสาธารณสุข ซึ่งได้แก่ โรงเรียนฝึกหัดครูและโรงเรียนแพทย์¹ ดังนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงดำเนินการเปิดสอนวิชาในคณะต่าง ๆ อันได้แก่ คณะรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองและการจัดการบ้านเมือง เพื่อผลิตนักปกครองและจัดการบ้านเมืองที่มีความรู้มาสนองการปรับปรุงประเทศและการป้องกันประเทศ การเปิดสอนคณะวิศวกรรมศาสตร์ซึ่ง

¹ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, รายงานผลการวิจัยพัฒนาของสาขาวิชาที่เปิดสอนระดับอุดมศึกษาในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 30-40.

เป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวกับเทคนิคและกระบวนการในการพัฒนาประเทศ พร้อมกับได้รับการฝึกฝนกับชาวต่างประเทศที่ได้รับการว่าจ้างมาช่วยงานในประเทศไทย การเปิดสอนคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุข เนื่องจากในระยะนั้นประเทศชาติมีความจำเป็นที่จะต้องจัดหาแพทย์มาช่วยดูแลคนเจ็บ และคนไข้ในโรงพยาบาล และการเปิดสอนคณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวกับการศึกษา ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต้องการผลิตครูไปสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาการศึกษาของชาติ การเปิดสอนคณะต่าง ๆ ทั้ง 4 คณะของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระยะแรกตั้งทุกสาขาวิชาล้วนเป็นวิชาชั้นสูงที่เปิดสอนเพื่อปรับปรุงประเทศให้ทันสมัยต่อการปกครองแผนใหม่ เทคนิควิทยาการใหม่ ๆ ตลอดจนการสาธารณสุขและการศึกษาที่ทันสมัย

การรับบุคคลเข้าศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อแรกตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รับผู้เข้าศึกษาด้วยวิธีการสมัครเข้าเรียนเป็นนักเรียนในมหาวิทยาลัยและให้ลงชื่อสมัครที่กองบัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายในกำหนดเวลา การรับผู้เข้าศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปลี่ยนวิธีเป็นการรับเข้าศึกษาด้วยการลงชื่อสมัครและสอบคัดเลือกตั้งแตปี พ.ศ. 2473² มาจนถึงปัจจุบัน

การเรียนการสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยุคแรกตั้ง

สำหรับการเรียนการสอนในยุคแรกนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเน้นการให้ความรู้และการสามารถนำความรู้ไปทดลองฝึกหัดจนสามารถปฏิบัติงานได้ ดังนั้นหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะแรกตั้งจึงประกอบด้วยการเรียนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติ

การเรียนการสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

การที่มหาวิทยาลัยได้รับความร่วมมือกับมูลนิธิรีอ็อคกีเฟลเลอร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2466 ถึงปี พ.ศ. 2478 มีผลทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา

²"ระเบียบการรับนักเรียน พ.ศ. 2473 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," ใน ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509, หน้า 625-627.

ครั้งใหญ่ เพื่อให้ได้มาตรฐานกับการจัดการศึกษาของต่างประเทศ ทั้งด้านการพัฒนาจำนวน และคุณภาพของอาจารย์ด้วยการจัดสรรทุนเพื่อส่งอาจารย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศ และการเร่งผลิตจำนวนอาจารย์ การพัฒนาด้านปริมาณและคุณภาพของสื่อการเรียนการสอนที่เป็น อุปกรณ์ ครุภัณฑ์และวัสดุฝึกงานด้วยการจัดสร้างและขยายอาคารเรียนของแต่ละคณะให้ครบทุกคณะ รวมทั้งจัดหาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน นอกจากนี้มีการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตรในลักษณะที่จัดเพื่อสนองความต้องการของทางราชการและภาคเอกชน การพัฒนาเหล่านี้ล้วนมีผลต่อเนื่องมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งการจัดการศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคนั้น ปรากฏชัดเจนว่าการริเริ่มและดำเนินการเปิดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ ภายใต้แนวคิดของผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคนั้น อาทิ การจัดตั้งแผนกหนังสือพิมพ์ เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีสิ่งที่น่าสนใจเกิดว่า การเมืองและสังคมไทยในยุคนั้นตกอยู่ภายใต้อำนาจของกระบวนการสร้างชาตินิยมของรัฐบาลที่ดำเนินการแก้ปัญหาภาวะความไม่พึงปรารถนาทางเศรษฐกิจของชาติที่กำลังดำเนินอยู่ในขณะนั้น แคมสุข นุ่มนนท์ ได้กล่าวว่า การสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น มีผลมาจากที่คนไทยยังไม่มีหลักยึดมั่นในการดำรงชีวิต เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ยิ่งทรงพระเยาว์ ศาสนาก็ไม่สามารถทำให้คนเลื่อมใสได้ รัฐธรรมนูญเป็นเพียงกระดาษ ดังนั้น รัฐบาลสมควรหาหลักยึดให้ประชาชนด้วยการให้ยึดถือใน "ลัทธิผู้นำ" และวิธีดำเนินนโยบายของรัฐบาล คือ การโฆษณา และสรรเสริญความศักดิ์สิทธิ์ของท่านผู้นำ รัฐบาลในยุคนั้นได้ใช้กรมประชาสัมพันธ์ (กรมโฆษณา) เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลในการเผยแพร่ นโยบายของรัฐ การกล่าวสุนทรพจน์และคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งการจัดรายการสนทนาของ นายมั่น และ นายคง ที่ออกกระจายเสียงทุกวัน นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ยังมีบทบาททำหน้าที่โฆษณาให้ประชาชนรู้จักและนิยมชมชื่นท่านผู้นำ ดังนั้น การจัดตั้งแผนกหนังสือพิมพ์ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยน่าจะ เป็นการจัดตั้ง เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลดังกล่าว

สถานการณ์ทางการเมืองในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นสมัยที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มเข้ามาบริหารประเทศ ด้วยการดำเนินนโยบายปลุกฝังให้ประชาชนเห็นความสำคัญของชาติ เน้นการสร้างเอกลักษณ์ของคนไทย รัฐบาลได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ เพื่อความเป็นอารยประเทศด้วยวิธีการโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เห็น

คล้ายตามแนวสร้างชาติแบบที่ผู้นำประเทศต้องการ อาทิ ประกาศให้ประชาชนเลิกการกินหมาก ด้วยวิธีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิจัยโทษของการกินหมาก และสรุปผลวิจัยว่าคนกินหมากเป็นเคเอาเถื่อน มีลักษณะเหมือนเนื้อสัตว์สด ๆ ตืดเลือดแดงที่ปาก การกินต้องเคี้ยว ทำให้มีลักษณะเหมือนสัตว์เคี้ยวเอื้อง นอกจากนี้การกินหมากทำให้ปากเหม็น ฟันเขยิบเสียวระบึยบ หน้ากร้านแก่เกินอายุ เป็นโรครำมะนาด ปลายประสาทลั่นชา เป็นโรคเบื่ออาหาร โรคท้องร่วง อาจเป็นมะเร็งได้ง่าย และไฟธาตุหย่อน เป็นต้น เมื่อรัฐบาลได้โฆษณาชักชวนและชี้แจงให้ประชาชนเห็นโทษของการกินหมาก ก็ใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดลงโทษผู้ฝ่าฝืน ตามลำดับ ดังนั้นการจัดตั้งคณะกษัตริย์แพทย์ศาสตร์ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 น่าจะมีสาเหตุมาจากการพัฒนาประเทศของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อรณรงค์ให้ประชาชนรู้จักการบำรุงรักษาฟัน ตลอดจนเป็นการช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ทรมานด้วยโรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับฟัน

นอกจากนั้น การที่ประเทศไทยได้รับความกระทบกระเทือนจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีผลทำให้ภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคสูงขึ้น จนกระทั่งเกิดการกักตุนสินค้า รัฐบาลได้ใช้อำนาจของรัฐเพื่อส่งเสริมให้ชาวไทยมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ ด้วยการกีดกันผลักดันผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจชาวต่างชาติที่มีอยู่แต่เดิมให้หมดสิ้นไป การออกพระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควร เพื่อแก้ไขความขาดแคลนและเป็น การพยุงค่าครองชีพ เมื่อดำเนินการไม่ได้ผล รัฐบาลจึงหันมาอำนวยความสะดวกให้คนไทย ด้วยการชักชวน หว่านล้อมและบีบบังคับให้คนไทยเข้าประกอบอาชีพทางด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ ตลอดจนตรากฎหมายมากมาย ซึ่งมีผลและเกี่ยวข้องต่ออาชีพด้านเกษตรกรรม, ด้านอุตสาหกรรม และด้านธุรกิจการค้า เพื่อแผ้วทางและปูพื้นฐานให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น การจัดตั้งคณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมด้านธุรกิจให้กับประชาชน นอกจากนี้การขยายแผนกวิชาสัตวแพทยศาสตร์เป็นคณะสัตวแพทยศาสตร์ น่าจะมีสาเหตุมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านเกษตรกรรม เพราะรัฐบาลในยุคนั้นเชิญชวนให้ประชาชนปลูกพืชผักสวนครัวและทำการเลี้ยงสัตว์ เพื่อแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เมื่อมีการปลูกพืชและ

เลี้ยงสัตว์มากขึ้น ย่อมมีความจำเป็นที่ต้องการแพทย์ไว้ดูแลรักษาและป้องกันโรคให้สัตว์เลี้ยงเหล่านั้น การจัดการศึกษาด้านสัตวแพทย์จึงถือกำเนิดขึ้นมาในประเทศไทยด้วยสาเหตุดังกล่าว

นอกจากรัฐบาลในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพและมีบทบาทด้านเศรษฐกิจของประเทศแล้ว การที่จัดตั้งแผนกกลางคืนขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็น่าจะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชนในเวลาว่างด้วยการเปิดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ มากมาย เพื่อเป็นการสนองนโยบายขยายอาชีพให้ประชาชนด้วย เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำการปฏิวัติวัฒนธรรมด้วยวิธีผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมตะวันออก เพื่อสร้างสังคมไทยแท้ขึ้น วิธีการหนึ่งคือการตั้งสภาวัฒนธรรมศิลปกรรม ซึ่งน่าจะมีผลมาถึงการยกฐานะแผนกสถาปัตยกรรมศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พร้อมทั้งปรับปรุงคณะด้วยการแบ่งการเรียนเป็น 3 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ แผนกวิชาศิลปกรรมศาสตร์ และแผนกวิชาผังเมือง ล้วนเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในด้านการปฏิวัติวัฒนธรรมด้วย

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในระยะที่ภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง นอกจากสินค้าอุปโภคบริโภคราคาสูง และขาดแคลนแล้ว ยาซึ่งเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งของชีวิตก็ขาดแคลนด้วย ดังนั้นการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพัฒนาหลักสูตรปริญญาขึ้นเป็นคณะเภสัชศาสตร์ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 น่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในยุคนั้นพยายามปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในยุคนั้น

การจัดการศึกษาของประเทศย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องโอนคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ให้กับมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ในปี พ.ศ. 2476 หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศ เนื่องจากรัฐบาลมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเฉพาะทางที่จะสอนวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ยอมรับระบบการเมืองของประเทศไทย การจัดการศึกษาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งรัฐบาลเน้นการศึกษาวิชาชีพร่วมด้วยการพยายามจัดการศึกษาวิชาชีพร่วมให้อยู่ในที่เดียวกัน ดังนั้นนโยบายของผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใน

ยุคนี้* ดำเนินการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลด้วยการโอนคณะแพทยศาสตร์ คณะทันต-
 แพทยศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ ให้มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (มหิดล) โอนคณะสัตวแพทย
 ศาสตร์ให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สิ่งที่กำลังกล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วน เป็นการดำเนินการจัดการศึกษา
 เพื่อสนองความต้องการด้านการเมืองการปกครอง การเศรษฐกิจและสังคมของชาติทั้งสิ้น ทั้งนี้
 ผู้นำประเทศและผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีบทบาท ต่อการจัดการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 อย่างเห็นได้ชัดเจน

การพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เห็นได้เด่นชัด นอกจากการร่วมมือกับมูลนิธิ
 รัวคกีเฟลเลอร์แล้วยังมีผลมาจากการสำรวจสภาพปัญหาและการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัยใน
 สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีผลมาจากพระดำริของสมเด็จพระบรมชนกนาถ
 สมเด็จพระหลวงสงขลาครินทร์ ที่ทรงเสนอให้มหาวิทยาลัยกำหนดปรัชญาหรือปณิธานของ
 มหาวิทยาลัย* อย่างแท้จริงและชัดเจน พร้อมทั้งมีการจัดตั้งองค์การบริหารงาน เช่น
 กิจการนิสิต และปรับปรุงสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การวางแผนทั้งระยะสั้นและ
 ระยะยาวที่รัดกุมและมองการไกล การปรับปรุงแก้ไขมหาวิทยาลัยในทุก ๆ ด้าน รวมทั้ง
 การเปิดสอนหลักสูตรที่ครอบคลุมศาสตร์ ศิลปะ และวิทยาการต่าง ๆ อีกทั้งข้อเสนอแนะใน
 การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุปณิธานของมหาวิทยาลัย

6. ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2
 เพื่อเปรียบเทียบวิวัฒนาการ และนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาของ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะต่อไป.

*คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่ง อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 และนายกรัฐมนตรีของไทยพร้อมกัน.

**ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก.